

הלכה ערוכה

תשובות ופסקים שנתבררו בבית ההוראה

בתי ההוראה
הוראה כפולה

בראשות הגאב"ד הגאון הגדול
רבי אברהם צבי הכהן שליט"א
רב דקהל חסידים שיכון ה' בני ברק

פרשיות כי תשא - ויקהל תשפ"ד • גיליון נ"ז

שור"ת ערוכות בקצרה

**הכרעות ברורות ותשובות קצרות
שנתקבלו ונשמעו
מפי מורינו הגאב"ד שליט"א בקו בית ההוראה**

האם צריך לברך על משקה מפירות מרוסקים עד דק, המוגש לקינוח, ושותים אותו בקש, או שדינו כשאר המשקים ששותים בסעודה, שאין מברכים עליהם?

צריך לברך עליו שהנ"ב, כיון שאינו בא מחמת הסעודה, אלא לקינוח. כך עולה להדיא מדברי הבה"ל (ס' ר"ב סעי' י"א ד"ה בתוך), שעל מי שריית צימוקים ותאנים ששותים אותם בתוך הסעודה, צריך לברך שהנ"ב, כי "אין עליהם שם משקה, אלא כרוטב הפירות, והוו כפירות בתוך הסעודה לענין ברכה".

בצל שעלו ממנו גבעולים, האם מותר לחתוך גבעולים אלו בשבת, או שיש בזה משום 'עוקר דבר מגידול'?

מותר. לא מצינו 'עוקר דבר מגידול', אלא בשני דברים נפרדים, כגון 'כשותא מהזימי והיגי' ופיטרא מאונא דחצבא, דהיינו עשבים שעלו באוון הכלי, מחמת לחות הכלי (שבת ק"ז ס"ב), ושו"ע א"ח ס' שלו' סעי' ה'), ולא במה שגדל מתוך הפרי עצמו.

קנה ספר פנום, והחזירו לחנות רק לאחר שנה. בינתיים עלה מחיר הספר, ובעל החנות החזיר לו כסף מזומן, לפי המחיר החדש. האם יש בזה חשש ריבית, ומה עליו לעשות בדיעבד?

לכתחילה, היה עליו ליטול מבעל החנות כסף, רק לפי המחיר ששילם. אבל בדיעבד, אינו צריך להחזיר לבעל החנות את היתרה. היות ונמצא בספר מום, הרי זה 'מקח טעות', והתבטל המקח למפרע. לכן המעות ששילם הפכו להלוואה, והסכום שהמוכר חייב לו, הוא מה ששילם ולא יותר. אבל בדיעבד אינו צריך להחזיר למוכר את היתרה, כיון שלא דרש זאת מן המוכר, והרי זו 'מתנה בשעת פירעון', שדינה כרביית מאוחרת, שאין צריך להשיבה אפילו לצאת י"ש (חור"ד ס' ק"ס ס"ק ב').

תשובה ערוכה

מאת מורינו הגאב"ד שליט"א

שמירת יום 'יאד-צייט' שחל בחודש אדר, בשנה מעוברת

כשחל 'יום יארצייט' בחודש אדר, והנפטר נלב"ע בשנה פשוטה, האם עולים לקבר, אומרים קדיש ומתפללים לפני העמוד, באדר הראשון או השני?

כתב מהר"י וי"ל (חידושי דינין והלכות סי ה', ה"ד בב"י ס' תקס"ח): "כשיבא יום שמת אב או אם באדר, שמעתי שהורה מהר"י מולין לצום בשתיחה. אבל נראה שיש לצום באדר השני ולא בראשון, דאמרינן בגדרים, הנודד עד אדר, אם לא ידע שהשנה מעוברת, עד אדר הראשון, ואם ידע שהשנה מעוברת, עד אדר השני, וה"נ הכא ידע בג"ה י"א י"ד י"ז י"ט. ואני רגיל להורות כמו מהר"י ז"ל".

כלומר, שהמהר"ל (מהר"י מולין) הורה לנהוג את מנהגי יארצייט בשני החודשים, ומהר"י וי"ל סבר שהעיקר הוא באדר השני, אבל לדינא הורה כמו המהר"ל, לנהוג מנהגי יארצייט בשני החודשים.

אבל בשו"ת מהר"י מינץ (ס' ט') הביא דבריו וכתב: "מה שאני נוהג להורות לשואלי על התענית מיום שמת בו אביו או אמו, אם יתענו באדר הראשון או בשני, שיתענו בראשון. וכן נוהגתי להורות מימי קדם, מטעם שאפרש... סברא לומר דזה המנהג בא, או משום דביום שמת בו אבא או רבו איתרע מזליה, או משום כפרה לאביו או רבו, דגם על רבו אומר הריני כפרת משכבו, וברא מזכה אבא ולא אבא בריה, כדאיתא בפרק חלק. ...

ולכן אי משום כפרה הוא, למה יאחר כפרת אביו או רבו, ולא יביא כפרתם ביום כלות משפטם, דהיינו ביום טהרתם, ביום אחר כלות דינם ומשפטם, אחר כלות י"ב חדשי לבנה. ואי משום דמתרע מזליה ביום ההוא ביום שמת בו אביו כו', מכל מקום אף על גב דבא על פורענות בר מינץ, ותנן בפרק קמא דמגילה זמן עצי הכהנים וט' באב כו' מאחרים ולא מקדימין, ומפרש בגמ' תשעה באב פרענותא הוא ואקדומי פורענותא לא מקדימנן, וי"ל דשאני הכא דתעניתא רפואה, ותקנה למה שגרמז לו מן השמים, ודומה ממש לתענית חלום, דמתענה בו ביום ואפילו בשבת, ועונג הוא לו תעניתו, משום דרפואה ותקנה הוא למה שהראו לו מן השמים, וקל להביין".

וכך כתב בתרומת הדשן (ס' רצ"ד): "שאלה, מי שנפטר הוריו באדר בשנה פשוטה, כשיגיעו שנות העיבור, באיזה אדר יצום ויאמר קדיש וברכו, בראשון או בשני. תשובה, יראה דיעשה בראשון. ונקטינן האי טעמא, משום דענין זה דומה למי שנדר יום קבוע בשנה בחדש פלוני, ובגדרים הנודד לעשות דבר פלוני באדר, יעשה באדר הראשון,

המשך בעמוד ד'

קו 'הלכה למעשה' - מענה הלכתי 24 שעות ביממה 03-8055000

משיבים כהלכה

תשובות מרכזי בית ההוראה
כשאלות שנשאלו בקהל הלכה למעשה

הרב הגאון ר' יצחק מרמור שליט"א
מרבני בית ההוראה
ראש כולל בק"ק סערט ויזניץ חיפה

ברכה על פירות מעוכים

שאלה

איזו ברכה מברכים על 'כדורי אנרגיה', העשויים מתמרים ואגוזים מעוכים?

תשובה

במסכת ברכות (לח.) איתא: "תמרי ועבדינהו טרימא, מברכין עלוייהו בורא פרי העץ, מאי טעמא, במלתייהו קיימי כדמעיקרא". ופירש"י: "שם טרימא - כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק". ודייק הב"י (או"ח סימן ר"ב) מדבריו, שאם ריסק לגמרי את התמרים, אין מברכים עליהם בורא פרי העץ. וכ"כ בתרומת הדשן (סימן כ"ט), וכן משמע מלשון הטור סימן ר"ב.

אך הרמב"ם (פ"ח מהלכות ברכות ה"ד) כתב: "תמרים שמעכן ביד, והוציא גרעינים שלהם, ועשאם כמו עיסה, מברך עליהם תחילה בורא פרי העץ, ולבסוף ברכה אחת מעין שלוש", ובשו"ע סימן ר"ב (סעיף ז), פסק המחבר כדברי הרמב"ם. על דבריו הגיה הרמ"א, לגבי מרקחת העשויה מפירות מעוכים: "לפי זה, הוא הדין 'בלטווערן', הנקרא 'פויידל' מברכין עליהם בפה"ע, ויש אומרים לברך עליהם שהכל. וטוב לחוש לכתחילה לברך שהכל, אבל אם בירך בפה"ע יצא, כי כן נראה עיקר". ומקור ה"ש אומרים שהביא הרמ"א, הוא בתרומת הדשן הג"ל.

לגבי ברכה אחרונה, על אכילת תמר שאבדה צורתו לגמרי, כתב הפמ"ג (סק"ד) שהיות וברכת בורא אינה פוטרת ברכת מעין שלוש, וברכת מעין שלוש אינה פוטרת בורא נפשות, לכן לכתחילה יאכל גם פרי אחר משבעת המינים, וגם דבר מאכל שברכתו בורא נפשות, וכך יצא מיד ספק. ואם אי אפשר לו לעשות כן, כתב הפמ"ג שמחמת הספק אינו יכול לברך, לא מעין שלוש, ולא בורא נפשות. אך המשנ"ב (סקמ"ב) הכריע, שיברך מעין שלוש, כיון שעיקר ההלכה כשיטת הסוברים שאפילו נתרסק לגמרי, לא השתנתה ברכתו, ומברך בורא פרי העץ ומעין שלוש.

אבד תואר הפרי: בדעת התרומת הדשן ודעימיה, נחלקו האחרונים, האם בכל פעם שריסקו את הפירות, מברכים עליהם שהכל, ואפילו אם ניכר מאיזה פרי נעשתה המרקחת, או שבאופן זה כן מברכים בפה"ע, אא"כ הפירות מעוכים לגמרי, עד שלא ניכר כלל איזה פרי יש כאן. המג"א (סק"ח, ובסימן ר"ד סק"ד), סובר, שרק בתמרים שנתבשלו מברכים שהכל, כיון שע"י הבישול לא ניכר תואר הפרי כלל, אבל פרי שהתמעך, ועדיין ניכרת צורת הפרי, מברכים בורא פרי העץ. אך השיירי כנה"ג (סק"ט) והגר"א (סקט"ז), סוברים, שאם נתמעך לגמרי מברכים שהכל, אפילו כשתואר הפרי ניכר עדיין, [וכן משמע בבית יוסף ד"ה תמרים שכתשן], וכמו שכתב התרומת הדשן, שרק פירות שרוב דרך אכילתן היא ע"י ריסוק, נחשבים לקיימי במילתייהו, ומברכים עליהם את ברכת הפרי, משא"כ בפרי שאין דרכו לאוכלו כשהוא מעוך ומרוסק.

מלבד פלוגתא זו, יש לציין עוד, שבערוך השלחן (סק"ח) כתב, שרק אם נתרסק לגמרי עד שנעשה כמשקה, דעת התרומת הדשן שברכתו שהכל, כיון שבטל ממנו שם אוכל, אבל אם יש בו עדיין צורת מאכל, אלא שנשתנה מראיתו ונעשה כעיסה, לכו"ע ברכתו בורא פרי העץ. ובפרמ"ג (סק"ד) משמע, שרק אם הוסיף דברים אחרים לפרי שנימות, כגון דבש ותבלין, שע"ז משתנה לגמרי טעמו וצורתו, וברכתו שהכל, אבל אם לא עירב בו דברים אחרים, שמשנים ומפסידים את טעמו ותואר הפרי, ברכתו בורא פרי העץ.

הלכה: עיין במשנ"ב (סק"מ) שביאר את הכרעת הרמ"א, שרק בפרי שאבדה כל צורתו, מברכים שהכל, אבל כל שממשו קיים, לא השתנתה ברכתו. ושמעתי ממורנו הגאב"ד שליט"א, שהתמרים יש להם מרקם שונה משאר הפירות, ולכן גם אם ריסק אותם לגמרי, באופן שבשאר פירות היו מאבדים את צורתם עד שברכתם שהכל, מ"מ בתמרים באופן זה עדיין ניכר תואר הפרי, ולכן אפילו

התרסקו ע"י בלנדר וכדומה, עדיין מברכים עליהם בורא פרי העץ. ואף אם עירב בהם דברים אחרים, כל זמן שרוב התערובת עשויה מתמרים, ואינה נוזלית לגמרי, ברכתה בפה"ע. ואם עירב בהם פירות או תבלינים אחרים, באופן שהם רוב נגד התמרים, או בכמות גדולה שמשנה לגמרי את הטעם, וכן אם התערובת ממש נוזלית, מברכים שהכל.

סלט אבוקדו: אף אם מיעך את האבוקדו במזלג או סכין, ואפילו נתמעך ע"י בלנדר או קוצץ ידקות, ברכתו בורא פרי העץ, כיון שניכר בבירור ע"י צבעו ותוארו, שעשוי מפרי האבוקדו. כמו"כ סלט אבוקדו שמעורב בו ביצים או בצל, אם רובו ועיקרו של הסלט, עשוי מהאבוקדו וניכר שזה סלט אבוקדו, לא נשתנתה ברכתו, וברכתו בפה"ע, כיון שהעיקר בתערובת הוא האבוקדו, ולא אבדה צורת הפרי המקורית, ולכן אין תערובת המאכלים גורמת לשינוי בברכה.

הרב הגאון ר' נתן יחזקאל שימון שליט"א
מרבני בית ההוראה

לבלוע דם מכה באדם

שאלה

נשאלתי מבני משפחה, שסובלים מאוד בתקופה זו מלפצעי יובש, הנגרמים מחמת שינוי מזג אויר, וקשה להם מאוד להיזהר לא לבלוע את הדם, שזב מהפצעים שבשפתיהם הסדוקות. כמו"כ מצוי לפעמים, שנימי הדם שבאף מתבקעים, והרבה דם זב על הפנים, עד שקשה מאוד להימנע מבליעת טיפות דם. האם יש חשש איסור בזה?

תשובה

מציינו בגמרא (כתובות ס.) וכעין זה בכריתות כ"ב): "אמר רב ששת, דם אדם אפילו מצות פרישה אין בו", והיינו שדם אדם מותר באכילה אפילו לכתחילה. עוד מבואר שם: "תניא, דם שע"ג ככר, גוררו ואוכלו, של בין השיניים, מוצץ ובולע ואינו חושש", והיינו, שההיתר הוא רק כשהדם לא פירש, אבל אם הדם פירש ויצא לחוץ, אסור, אך אין חייבים עליו. וכן פסקו הטושו"ע (יו"ד סימן ס"ו ס"ג).

טעם ההיתר בדם שבין השיניים: רש"י כתב (כתובות שם), שהאיסור בדם אדם שפירש הוא מדרבנן, משום מראית העין, דמיהלף בדם בהמה, ואתי למימד דם בהמה אכל. וההיתר בדם שבין השיניים, משום שאחרים אינם רואים שובלע את הדם, ואין חשש מראית העין.

אמנם התוס' (כריתות כ"א: ד"ה דכותה) כתבו, שההיתר בדם שבין השיניים, משום שכולם יודעים שבא ממנו, ושעל הככר אסור, משום שאין יודעים מנין בא הדם. וכתבו התוס', שאם ידוע שהדם בא מהאדם, כגון אצבעו מטפף דם, מותר למוצצו.

כדעת התוס', מבואר גם ברשב"א, שכתב בתורת הבית הארוך (בית ג שער ה), על ההיתר של בין השיניים, שהוא הדין אם יש דבר המוכיח שהוא ממני הדמים המותרים, וכמו דם דגים שכנסו בכלי אסור, אך כשיש קשקשים בכלי, המוכיחים שהוא דם דגים, מותר אפילו לכתחילה. ונמצא לפי דבריו, שאם יש הוכחה שהדם בא מהאדם, וכגון שזיבת הדם ניכרת, מותר לכתחילה, וכדעת התוס'.

האחרונים נחלקו, מה דין אצבעו מטפף דם לשיטת רש"י. המנחת יעקב כתב (כלל ס"ב כ"ה), שחשש מראית עין שייך גם בדם הנוטף מאצבעו, ואסור מדרבנן, אך ההפלאה (כתובות שם) כתב, שההיתר הוא לאו דווקא בדם שבין השיניים, אלא מותר גם למצוץ דם תבורה שבידו, או דם מילה, כיון שגם באופנים אלו אין חשש מראית עין, שהרי מכניס אצבעו לפיו ושם מוצץ הדם, ואינו נראה לאחרים. ואין לאוסרו מצד מראית העין שאסור אפילו בחדרי חדרים, משום שהאחרים לא ראו את הדם לאחר שפירש [וע"ע בשעה"מ הלכות יו"ט פ"ה ה"ד, ובמנחת יעקב שם, לגבי מראית עין בחדרי חדרים]. והוכיח כדבריו, מהמבואר בגמ' (שם) לגבי חלב אשה - וחילופא בדם, והיינו, שחלב אשה מותר רק אם פירש, וכלא פירש אסור, כיון שקץ, וחילופא בדם אדם, שמתר רק אם לא פירש, והיינו אף ע"י מציצה, כמו בחלב אשה.

להלכה: הפר"ח (סימן ס"ז סקט"ו) וכתרי ופלותי (שם סק"ב), נקטו כדעת

תוס' והרשב"א, כיון שהאיסור רק מדרבנן, משום מראית עין, ובדרבנן שומעים להקל. וכ"כ בכף החיים (סקמ"ז), שמוותר למצוין דם הנוטף מאצבעו, וכתב שרוב האחרונים נקטו להקל בזה, ובאיסור דרבנן שומעים להקל.

והנה ביד יהודה (סימן ס"ו פיה"א סק"א), הקשה על המתירים בזה: 'מה מאד גדלה עלי התמיהה, לא אוכל לה, על כל הגדולים מה ראו על ככה... ועיי"ש שכתב לאסור מצד אחר, שאף אם נאמר שמצד דין דם' יש היתר שלא פירש, אך עדיין יש לאסור מצד איסור 'יונק שרץ', וכמו חלב אשה, שמטעם זה אסור כשלא פירש. וכן העלה להלכה, שאיסור לבלוע את הדם, וההיתר הוא רק למצוין ולפלוט.

אמנם יש ליישב את תמיהתו בתרתי. א. הנה יש לדייק את לשון הגמרא (כתובות שם), לגבי חלב אשה, שהוא 'כיונק שקץ', וכ"ה ברש"י. אמנם הרמב"ם והטוש"ע שינו לשונם, שהוא 'כיונק שרץ'. והביאור בזה, שכונת הגמ' שהאיסור משום 'בל' תשקצו, שהרי החלב עצמו אינו גוף האיסור, אלא היניקה באופן זה אסורה, משום בל תשקצו, וי"ל שאיסור שיקוץ זה שייך רק בחלב אשה, ולא בדם אדם. וגם בדעת הרמב"ם וטוש"ע, שכתבו 'כיונק שרץ', י"ל ע"פ מה שכתב הב"י (סימן פ"א) בשם הרא"ש, שהאיסור בחלב שלא פירש, הוא משום שיטעו לומר שמוותר לינוק מנוף בהמה טמאה, עיי"ש, וא"כ י"ל שהיא גזירה מיוחדת בחלב, ובדם אדם לא שייך חשש זה, ולא גזרו בו.

תבנא לדינא:

מוותר לבלוע דם אדם, אף שיצא לאויר העולם (כגון דם שע"ג השפתיים, ודם הזב מהאף), כל עוד שלא פירש מגופו, ועיי"ש זה ניכר שהוא דם אדם.

אך היתר הוא, רק אם ניכר להדיא שבא מגופו, וכגון שהפצע עדיין מדמם, אבל כשאצבעו מלוכלכת משיירי דם מכה, אסור לבלועו, מחשש מראית העין, וכ"כ הב"י איש חי (ש"ר פרשת תזריע, טהרות אות א), ובכף החיים (שם).

הרב הגאון ר' אור אשתר שליט"א
דומ"ץ בבית ההוראה ובחיפה

חציצה בטבילת כלים דעת בעה"ב לעומת דעת השליח

שאלה

נשאלתי, על שליח שנשלח לטבול כלי עבור חברו, והיתה חציצה על הכלי, שהשליח מקפיד עליה, אך בעה"ב אינו מקפיד על חציצה זו. האם הטבילה הועילה לכלי, או שיש לחזור ולהטבילו?

תשובה

ידוע הכלל בדיני חציצה בטבילה, שכל שרובו ומקפיד עליו הוא חציצה מדאורייתא, ורבנן גזרו עליו גם מיעוטו המקפיד, ועל רובו שאינו מקפיד, שחוצצים, ומיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ גם מדרבנן (כמבואר ביר"ד סימן קצ"ח).

והיות שהקפדה לגבי חציצה תלויה בדעות בני האדם, לכן יתכן אופנים מסוימים, שאצל אדם אחד יחצוץ, ולאחר לא. וכן מציינו בתוספתא (מקואות פ"ז ה"ב), לגבי כלי אומן וכלי בעל הבית, שאם יש לכלוך מגבו, הוא חציצה לבעה"ב, משום שמקפיד עליו, אך לא הוא חציצה לגבי האומן, משום שאינו מקפיד, וכן פסק הרמב"ם (מקואות פ"ג ה"א). ובשור"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' ס"ו או י"ט) זן לפ"ז בשאלה מצויה במדבקות הבר-קוד', שלמוכר אין קפידה בהשאתו, ולעומתו הקונה מקפיד בכך [ונקט לחומרא].

והנה הכלל הוא בחציצה, שהקפדה נמדדת לפי רוב העולם, ואם רוב העולם מקפידים, הוא חציצה גם לגבי מי שאינו מקפיד על כך. ובב"י (יר"ד קצ"ח) הסתפק, מה הדין באופן ששאר בני אדם אינם מקפידים והוא כן מקפיד. וכתב הדרכי משה, שבמרכיב כתב להדיא שחוצץ, וכן כתב הב"ח, וכן ההכרעה להחמיר, והוא חציצה.

ולפי הקדמה זו, יש לחקור בנידוד, שיש חציצה על מיעוט הכלי, אחר מי אזלינן, האם אחר בעה"ב או אחר השליח.

והיה מקום לדמות זאת, למה שמצאנו באו"ח סימן ע"ב, לגבי איסור נייעור הבגד בשבת, מצד מלאכת 'ליבוץ', והדין שם, שאם מקפיד על הלכלוך אסור

לנערו, והסתפק הבאה"ל באופן שמנער בגד של אחר, האם ללכת אחר המנער, או אחר בעל הבגד, ונשאר בצ"ע בין באופן שבעל הבגד מקפיד, ובין באופן שהמנער מקפיד, ולכאורה דומה לנידוד.

אמנם נראה לדחות, שבטבילת כלים הדין פשוט שיש ללכת רק אחר בעל הכלי, ולא אחר השליח. שהרי מצאנו לגבי טבילת כלים, שאפילו אם נפלו למקוה ללא כוונת הטובל, עלו הכלים מטומאתם ונטהרו (כמבואר בשו"ע יו"ד סי' ק"כ סט"ו ובש"ך שם), ונמצא שאין דין להטבילם דווקא עיי' אדם, וממילא פשוט שאין כוונת השליח מעלה ולא מורדת לגבי הכלים, מה שאין כן לענין מלאכת שבת, שיתכן שחשיבות המלאכה נמדדת לפי מי שעושה אותה בפועל, וא"כ ודאי שיש ללכת אחר בעל הכלי בלבד, בין להקל ובין להחמיר.

כשרות מזוזה שנמצאה בגניזה

שאלה

מצאתי מזוזה במתקן הגניזה השכונתי, האם מותר לי להשתמש בה?

תשובה

לא מצאנו בספרי הפוסקים שדנו במקרה כזה, אך יש ללמוד כיצד להתייחס לשאלה זו, מדבר דומה שהמשנ"ב הביא בהלכות תפילין (סימן ל"ט סק"ח), בשם הלכות קטנות, וז"ל: 'המוצא תפילין מושלכין בגניזה בלא רצועות, ופתוחים, יש לחוש שיש להם 'פסול נסתר', אבל אם מצאן דרך הינוח בכיסו, ליכא למחש'.

וממוצא דברים אלו, יש ללמוד גם למוצא מזוזה בגניזה, שאם המזוזה פתוחה וישרה, וניכר שלא השתמשו בה, ודאי אין להשתמש בה, אף אם נבדקה עיי' המוצא ונמצאה כשרה, שהרי יש לחוש שיש בה 'פסול נסתר' בכתיבה, עיי' חק תוכות' או 'שלא כסדרך', ולכן הניחוה בגניזה. אך אם המזוזה מגולגלת, וניכר שכבר השתמשו בה, אז אין חשש שמא נכתבה בפסול נסתר וכדו', שהרי אם היתה פסולה, לא היו משתמשים בה, אלא היו משליכים אותה מיד, ולכן אם ניכר שהמזוזה נכתבה כתיקונה, ולא רואים בה מחיקות, המזוזה כשרה.

ואף שלגבי תפילין, כאשר מצאם פתוחים ובלא רצועות, פסולים, מחמת שיש לחשוש שיש בהם 'פסול נסתר', וגם בנידוד המזוזה נמצאה כשהיא ללא 'בית מזוזה', וא"כ יש לפוסלה. אך נראה לומר, שבתפילין אין הריעותא מצד זה שמצאם בגניזה, אלא הטעם הוא, משום שיש ריעותא בעצם זה שמצאם פתוחים ובלא רצועות. ולכן במזוזה מגולגלת שנמצאה בגניזה, שאין ריעותא זו שנמצאת בלא 'בית מזוזה', שהרי ניכר שהשתמשו בה, יש לתלות שמאן דהוא מצאה זרוקה על הארץ, או שקנה מזוזה מהודרות יותר, ולכן הניחה בגניזה.

אלא שיש להסתפק, אולי זרוקה בגניזה, מחמת 'פסול נסתר' שהיה בסופר עצמו, כגון בכתיבה שלא לשמה, או שלא קידש השמות כראוי, ולאחר זמן התבררה לו טעותו, ולכן השליכוה לגניזה אחרי שכבר השתמשו בה, וא"כ מי ערב לנו על מזוזה זו שכשרה היא. אלא שבוזה בדר"כ סמכין על רוב, כמבואר בתוס' (מנחות מ"ג. ד"ה תפילין), וכן בשו"ע (סימן ל"ט ס"ו), שרוב מצויים אצל סת"ם מומחים הם, ואין לחשוש שהסופר כתבו בפסול.

אך למעשה נראה להתרחק מלהשתמש במזוזה זו, מכא דברי מרן השבט הלי (ח"ז או"ח סימן ב), שהאר"ך להוכיח, שכלל זה של 'רוב מצויים אצל סת"ם', מומחים הם, מיוסד על חזקת כשרות של העוסקים במצוה, אך כהיום, אין זו חזקה גמורה בסופרים, ועכ"פ בחלק גדול מהם. והביא שכבר כתב מרן החת"ס זצ"ל (ח"ו סימן פ"ג), וז"ל: 'ומש"כ דבתפילין סופרי זמנינו בקיאים, לא היה ולא נברא, כי בעוונותינו הרבים מקלקלים ומכשילים רבים הם, והרבנים אינם משגיחים עליהם, או אינם יכולים להשיג עליהם כמו על השוחטים, והמכשלה תחת ידם, ויש כמה מאות ישראלים כשרים, אשר מימיהם עדיין לא הניחו תפילין כשרים אקרקפתא דלהון וכי', עכ"ל השב"ה"ל שם, ומסקנתו, שבזמננו חזקת כשרות זו מפוקפקת.

נמצא לפי זה, שאפילו אם המזוזה מגולגלת, וניכר שהשתמשו בה כבר, וגם בדק כעת היטב ורואה שכתובה כתיקונה, ללא חסרות ויתרות, מ"מ לא יצא מחשש שמא נמצא בה פסול נסתר, עיי' שהורעה חזקת כשרות הסופר. ואף שע"פ דין א"צ לחשוש לכך, מ"מ ראוי להתרחק מלהשתמש במזוזה זו.

קו' הלכה למעשה - מענה הלכתי 24 שעות ביממה 03-8055000

תשובה ערוכה

// המשך

הפורים השנית, לעשות שני עיקר. ...ומ"מ כל הפוסקים פליגי וס"ל, דגם לענין נדרים, סתם עד אדר הוא הראשון. וג"ל טעמייהו, בדבדדים הולכים אחר לשון בני אדם, שהוא כמו שכתוב בשטרות, ולא אחר לשון תורה הכתוב במגלת אסתר. וא"כ תינה בנדרים, אבל לענין אמירת קדיש ביום יא"צ, שהוא מפני דין הנשמה, שלמעלה בודאי הוא באדר שני - כלשון תורה, דדין שלמעלה בודאי הוא נגדר אחר לשון תורה, וכתוב - 'לקל גומר עלי'. ומשום הכי נ"ל דלא כרמ"א ב"ד סי' ת"ב [סעיף י"ב], ו"ל קדיש באדר שני. וממילא הוא הדין תענית יא"צ, הוא דעת הנדר על יום אמירת קדיש, ואתי שפיר פסק המחבר בשו"ע א"ח ס"ס תקס"ח [סעיף ז], ועמ"ש שם מג"א [סק"כ]. ובשגם שיש לומר עוד בזה אקדומי פורענותא לא מקדימין [כמגילה ה' ע"א]. אלא שמהר"ל בתשובה סי' ק"ב כתב דלא שייך ביא"צ אקדומי פורענותא, כיון דאינו אלא צער בעלמא. ולא זכיתי להבין זה, הא ט' באב נמי אינו אלא צערא בעלמא, ואפילו הכי אמרינן מהאי טעמא מאחרים ולא מקדימים. ועיין בירושלמי דמייתי במלחמות ה' ספ"ק דמגלה (במלחמות שם מייתי ליה ממס' סופרים והוא שם פרק י"ז ה"ד), דעל תענית אסתר אומר אקדומי פורענותא, אע"ג דלא הוה אלא זכר לנס, כמ"ש ר"ן בשם ראב"ד פ"ב דתענית [י"ז ע"ב ד"ה אבל], מכל מקום כיון שתענית גופיה דבר של צער הוא לא מקדימין ליה ע"ש וכ"ש הכא. ע"כ נלפע"ד דבכל הנ"ל אין לזוז מפסק המחבר."

ובמ"ב (שם ס"ק מ"ב) כתב כדברי הרמ"א באו"ח: "עיין במג"א שם סיקי, דאם קבל עליו בנדר להתענות יום שמת בו אביו או רבו, מחוייב להתענות בשניהם, דכן הוא העיקר לדינא [וכ"כ הגר"א]. אכן אם לא קבל עליו בפירוש, רק מצד מנהגא, שמנהג להתענות יום שמת בו אביו ואמו, א"צ להתנהג לעולם אלא כמו שנהג בפעם ראשונה כשמתרמי לו השנה מעוברת, דמעיקרא אדעתא דהכי קבל עליה. אכן בפעם ראשונה גופא אם בא לימלך כיצד לעשות, הנכון לומר לו שיתענה בשניהם (אכן אם קשה לו להתענות בשניהם נראה שטוב יותר שיברור לו אדר ראשון, דכן הוא המנהג)."

ומפי מו"ר בעל שבט הלוי זצ"ל שמעתי להורות לעיקר כדברי הרמ"א והמ"ב, שעיקר יום היא"צ הוא באדר הראשון, ולכתחילה ינהג יא"צ בשני החודשים [אבל אינו דוחה אבליים אחרים, אלא באחד משני החודשים, כמבואר במג"א שם ס"ק כ'], ורק ליוצאי הונגריה יש להורות לנהוג כדעת המחבר והח"ס, שהעיקר הוא באדר השני.

דילפינן נדרים משטרות, כדאיתא פ' קונם י"ן, ומייתי התם דפליגי רבי מאיר ורבי יודא... ופסק שם אשירי כרבי יודא. אמנם צריך עיון במיימון בהלכות נדרים משמע דסבר הלכתא כרבי מאיר. עוד נראה להביא ראייה מפ"ק דמגילה, בשמעתא דאין בין, פליגי רשב"ג ורבי אלעזר, רשב"ג סבר כל מצות הנהגין באדר אין נוהגין אלא בשני, ור' אלעזר סבר אין נוהגין אלא בראשון, ופסק תלמודא הילכתא כרשב"ג. ופריך עלה התם - בשלמא רבי אלעזר מסתברא טעמא, דאין מעבירין על המצות. אלא רשב"ג מאי טעמא. ומשני כדי לסמוך גאולה לגאולה, פירוש גאולת שושן לגאולת מצרים. וכל המצות הנהגים באדר, שקלים וזכור, לגאולת שושן שייכי, להקדים שקלי הקודש לשקלי המן, ומחייית עמלק למחייית המן בנו. ופרשת פרה והחודש לגאולת מצרים שייכי לחדש ניסן, באחד בניסן הוקם המשכן, שני לו נשרפה הפרה. אבל כל היכא דלא שייכי טעמא דלסמוך גאולה לגאולה, לעולם אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצות. וג"ד לא שייך מידי לסמוך גאולה לגאולה, לכך אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצות, ויעשה בראשון. וכל שכן אם נפטר בשנת העיבור בראשון, שיעשה לעולם בראשון. אמנם בהא מודינא דאם נפטר בשנת העיבור בשני, שיעשה לעולם בשני, וק"ל. וצ"ע בהגה"ה במיימון בהלכות מגילה, עיי"ט."

ופסק בשולחן ערוך (או"ח סי' תקס"ח סעי' ז): "כשאירע יום שמת אביו או אמו באדר, והשנה מעוברת, יתענה באדר ב'. הנה: ויש אומרים דיתענה בראשון (מהר"ל ומהר"י מינץ), אם לא שמת בשנת העיבור באדר שני דאז נוהגים להתענות בשני (תה"ד סימן רצ"ד), וכן המנהג להתענות בראשון, מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם (פסקי מהר"י בשם מהר"י מולין)."

אבל ב"ד (סי' ת"ב סעי' י"ב) פסק הרמ"א: "אם מתו באדר ונתעברה השנה, העיקר להתענות באדר הראשון (תה"ד סימן רצ"ד ומהר"י מינץ). אף על פי שיש חולקין, כך הוא עיקר. ואם מתו בשנת העיבור באדר השני, מתענה גם כן בעיבור באדר השני. ולא הזכיר כלל את דעת המהר"ל להתענות בשני החודשים."

אמנם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קס"ג) פסק כדעת השו"ע: "הנה לפי זה הנודר עד אדר, יש ספק בלשון בני אדם, אי נגדר אחר הלשון שרגילים לכתוב בשטרות לרבי יהודה, או נגדר אחר לשון הכתוב במגילת אסתר - 'אגרת

שיעורים הנמסרים מפי מו"ר הגאב"ד שליט"א

יום שני | בשעה 21:15

בבית המדרש קאמרנא רחוב דבורה הנביאה 14

שמירת ההלכה במציאות זמננו

יום שישי | בשעה 09:30

בבית המדרש אש קודש רח' רש"י 8

הלכות השבת אבידה

שעות קבלת קהל בבית ההוראה

ע"י הגאב"ד שליט"א

8:30-8:45 בבית הכנסת קהל חסידים

רח' הרב לוי 1 שיכון ה' ב"ב

(לשאלות קצרות בלבד)

13:00-13:45 בבית הכנסת מאקאווא רבנו תם 6 ב"ב

ביום ו' בין השעות 10:30-11:00

19:30-21:00 בבית הכנסת אנטיניא הושע 9 ב"ב

ניתן להאזין לשיעורי הגאב"ד שליט"א בטלפון: 073-3718126

כל היוצאות הרפסת הנילוין נדרבו ע"י הניו"כ היקר והפנין בעילום שמי
לע"נ רבינו הגדול פוסק חידו בעל שבט הלוי ונאב"ד זכרון מאיר רבי שמואל הלוי אונטר זצ"ל
והדפואתו השלמה של הי"ד דוד בן צפורת הי"ו בתשע"י

לקביעת תור לטוררות בריני ממונות ושאר ענינים ע"י הגאב"ד שליט"א ניתן לפנות לקו בית ההוראה בשלוחה 413 | לשאלות בחלכה והערות בענין העלון ניתן לפנות למייל b038055000@gmail.com

קו 'הלכה למעשה' - מענה הלכתי 24 שעות ביממה 03-8055000

